ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(2)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 480 sahifa,
9-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Informatika ta'limida gamifikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari 10
Xalikov Akbar Tilovberdiyevich

Terminologik kompetensiya bo'lajak shifokor kasbiy kompetentligining komponenti sifatida 14
Namazova Munavvar Oltibekovna

Alisher Navoiy merosi asosida ota-onalarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish..... 17
Rashidov Javohir Akram o'g'li

Negotiating Communicative Power and Social Hierarchy in English and Uzbek Literary Discourse: A Comparative Pragmalinguistic Study 22
Nodirabegim Xonturaeva

STEM yondashuvi asosida o'quvchilarda robototexnika ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik jihatlari 31
Nasimova Hikoyat Nosirovna

O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari 37
Po'latova Barno Raximjon qizi

Ingliz va o'zbek o'rta asrlar adabiyotining shakllanishi va taraqqiyot omillari: qiyosiy-tipologik tahlil 41
Atanazarova Shoxida Baxramovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarni sel texnologiyasi asosida shakllantirishning metodik imkoniyatlari..... 47
Normurotova Aziza Karim qizi

Tarjimonlik kompetensiyalarini rivojlantirish..... 52
Karayeva Karima Nabiyevna

Ixtisoslik modullari asosida bo'lajak logopedlarning diagnostik-korreksion kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish..... 57
Sarimsoqova Maftuna Obidjon qizi

O'smir yoshdagi o'quvchilarda internet tobeligining psixologik omillari va uni bartaraf etish yo'llari 61
Toshpo'latova Nodira Xudjamurodovna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning psixologik asoslari..... 65
Jumanova Nasiba Sherboyevna

Kasbiy ta'limda "media va axborot savodxonligi" fanini o'qitishda o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari 69
Shomirzayev Baxtiyor Nazarovich

O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari 74
Po'latova Barno Raximjon qizi

Blended-learning modeli asosida iqtisodiyot fanining o'quv samaradorligini oshirish va o'quv natijalarining sifatini baholash..... 78
Abdimurodova Luiza Abdimurod qizi

Tpack modeli asosidagi mashqlar tizimi orqali talabalarning lingvokognitiv kompetensiyasini rivojlantirish... 85
Allamuratov G'ofur Ashurovich

Periphrasis as a Mechanism of Secondary Nomination in English And Uzbek: a Comparative Linguo-Semantic Study 90
Fazilov Odil

Fizika ta'limida STEAM yondashuvi asosida barqaror rivojlanish kompetensiyalarini shakllantirish..... 97
Omonova Sitora Zafar qizi

Raqamli ta'lim muhitida generativ sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish orqali pedagoglarning raqamli kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 102
Rizayeva Sanobar Davlataliyevna

Oliy ta'lim professor-o'qituvchilarining kasbiy rivojlanish sinergetik ekotizimini adaptiv transformatsiyalash mexanizmlari 108
Supiyeva Buxolida Abduvaliyevna

Rahbar kadrlarning boshqaruv kompetensiyalarini baholashda psixologik-intellektual o'yin texnologiyalaridan foydalanish 113
To'raxo'jayeva Ra'no Rustam qizi

Matn bilan ishlashning zamonaviy texnologiyalari (10-sinf ona tili darslari misolida) 118
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi

Развитие познавательной активности учащихся 6 классов госпитальной школы в процессе самостоятельной работы по ботанике с использованием ИКТ 124
Баходирова Камола Комиловна, Хошимова Гулзода Ойбековна, Рустамова Нозима Фазлиддиновна

Развитие медиаменталитета студентов в условиях интеграции искусственного интеллекта и витагенных образовательных технологий: модель, методы и критерии оценки 130
Рустамова Нодира Рустамовна

O'quvchilarning aqliy mehnat kompetensiyasini rivojlantirishda tafakkur operatsiyalarining o'rni 137
Eshmonov Moxirjon Baxtiyor o'g'li

Yosh bokschilarni tezlik reaksiya dinamikasini rivojlantirish mexanizmlari 140
Malikzoda Abdulatif Abdubannon o'g'li

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning ijtimoiy moslashuvini shakllantirishda pedagog-tarbiyachining roli 148
Rahmonqulova Xolida Bosimovna

10–12 yoshli futbolchilarda aerobik chidamlilikni rivojlantirishda maxsus suzish mashqlari kompleksining ilmiy-metodik asoslari 152
Akromov Shoxrux Jamshid o'g'li

Fikr tarbiyasiga oid nazariy yondashuvlar, konsepsiyalar va metodologik mexanizmlar 159
Ismoilova Gulrux Ulug'bekovna

Milliy identiklikning nazariy-konseptual asoslari va jamiyat taraqqiyotidagi ijtimoiy-falsafiy ahamiyati 163
Salimov Doniyor Musurmonovich

Authentic Materials in Preschool English Teaching 169
Eshboeva Durdona Alisher qizi

Elektron o'quv adabiyotlarni yaratish metodikasi 174
Adasheva Mavludaxon Umataliyevna

Axborot-ta'lim resurslaridan foydalanishning zamonaviy metod va yondashuvlari: "resurs - metod - natija" modeli 180
Alijonova Shahnozaxon Kozimjon qizi, Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna

Ko'rishda nuqsoni bor shaxslar ijtimoiy integratsiyasining shaxsiylik omillari 184
Tohirova Mohigul Umir qizi

Oliy ta'limda moslashuvchan ta'lim shakllari sharoitida kompetensiyaga asoslangan o'qitish metodikasini raqamli transformatsiya qilish modeli 190
Xojimurodova Muxlisa Fayzulla qizi

Tayyorlov guruhidagi bolalarning atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatini shakllantirishning innovatsion texnologiyalari 195
Sirojiddinova Nilufar Qodirali qizi

Bo'laklab integrallash formulasini muammoli ta'lim usulida o'rgatish metodikasi 200
Zaxriddinova Shaxlo Zahiriddin qizi, Arabova Jasmina Oybek qizi

Maktab matematika kursida trigonometriyani o'qitishda vizuallashtirish va raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodik asoslari 205
Turg'unpo'latova Shahnoza Sarvarjon qizi, Adashev Jobir Kadirovich

Internetdan samarali foydalanishga doir lokus nazoratni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillari 211
Abduraimova Farida Ilhomovna

Neyropedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarning o'quv-bilish qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari 215
Abdixodirova Go'zal Erali qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Dual ta'lim asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmi: tarkibiy qismlar va baholash mezonlari 220
Akmalova Mohinur Zafar qizi

Fanlararo integratsiya vositasida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining kreativ-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish 224
Asqarova Fayoza Jasur qizi

Ingliz tilini o'qitishda yozish ko'nikmalarini rivojlantirishning sun'iy intellekt imkoniyatlari asosidagi metodik yondashuvlari 228
Axmedova Sarvinoz Hikmatovna

O'smir yoshidagi qizlarning xulqi og'ishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar 232
Erkinjonova Raximaxon Baxtiyor qizi

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari 237
Jabborova Ro'za O'rinbayevna

Ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy faoliyatida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish 244
Mahamatnabiyeva Barno Abduqodir qizi

O'zbekistonda sog'lom turmush tarzini ta'minlovchi ustuvor yo'nalishlar 250
Sadikova Asila Baxtiyor qizi

Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'lim muhitiga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari va metodikasi 255
Najimova Muxabbat Teshaboyevna

12–14 yoshli futbolchilarning jismoniy va psixologik holatini rivojlantirishda musobaqaoldi emotsional tayyorgarlikning ahamiyati 259
Nazarov Rustam Nurali o'g'li

Darslarni tashkil etish mexanizmlarini takomillashtirish 263
Shamsiyeva Inobat Qosimjonovna

Tayyorlov guruhi bolalarini ijodiy hikoya tuzishga o'rgatishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 268
Egamberdiyeva Muqaddas Gupronqul qizi

Texnika oliy ta'lim tashkilotlarida obyektga yo'naltirilgan dasturlash fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish 273
Xodiyeva Shohsanam Baxtiyor qizi

Maktabgacha ta'limda kreativ pedagogik muhitni tashkil etish orqali bolalarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish 280
Kadirova Dildora Nadjatbekovna

Inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari 285
Xamidova Malikaxon Oktamovna

Pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 291
Yuldashev Azamatjon G'ayratbek o'g'li

Talabalarda akademik mobillikni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari 297
Shermanova Diyora Shakarboyevna

Maktabgacha ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: pedagogik imkoniyatlar va ehtimoliy xavflar 301
Abdullayeva Sarvinoz Ulug'bek qizi

Mustaqil ta'limni tashkil qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish mazmuni 306
Mamurova Dilfuza Islomovna

Maktabgacha ta'limda bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari 310
Rustamova Mavluda Erkinovna, Sharafutdinova Durdona Akmelevna

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning o'zini o'zi boshqarish qobiliyati 314
Xamdamova Gulhayo Xoshimovna

Национально-ориентированная методика обучения русской грамматике учащихся-билингвов в условиях Узбекистана 318
Кадирова Зарина Фархатовна

Взаимосвязь лингвистических знаний и педагогических технологий в обучении русскому языку иностранных студентов 326
Яллабоева Зарина Бобохон кизи

Alyuminiy mavzusini o'qitishda interfaol metodlarning ahamiyati 330
Abdisattarova Elmira Abdijamilovna, Bazarbaeva Aysanem Baxadir qizi

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (K. Otaniyozov ijodi misolida) 333
Ruzmetov Xayitboy Kaxramonovich

Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar asosida o'quvchilarning ijodiy (kreativ) qobiliyatlarini rivojlantirish 337
Sharipova Zarnigor Zarif qizi

Kasbiy ta'lim muassasalari rahbar xodimlarining boshqaruv va marketing kompetensiyalarini bevosita faoliyat jarayonida takomillashtirish metodikasi 342
Tursunova Shoxista Hayitboyevna

Kasbiy ta'limda xalqaro ta'lim dasturlarini joriy etishning pedagogik va boshqaruv mexanizmlari 346
Urazbaeva Aziza Uktamovna

Informatika darslarida yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetentligini rivojlantirish metodikasi 351
Xo'jamberdiyeva Dilfuza Ikramovna

"Kompetensiya" va "kompetentlik" tushunchalarining pedagogik mohiyati va ularning klassifikatsion xususiyatlari 354
Ergasheva Fazilat

Shaxs, oila munosabatlarida rashkning jinsiy tafovutlanishi 359
Ummatova Sitora Shavkatulloyevna

Fransuz va o'zbek tillaridagi fe'llarning monosemantik va polisemantik ifodalanishi 364
Bekmetova Munisa Karimbayevna

Ilmiy-texnik atamalarni izohlashda kontekstning o'rni 370
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna

Raqamlashtirish sharoitida adabiyot o'qitishni takomillashtirish bo'yicha metodik tavsiyalar 374
Oymatova Nilufar Mirjamolovna

Maktabgacha ta'limda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni erta aniqlash va korreksion-rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 377
Eshmaxmadova Aziza Xusnitdinovna

Refleksiv texnologiyalar vositasida akademik halollikni rivojlantirishning pedagogik tizimi va metodikasi 382
Obbosova Mukhtasarkhon Bakirali qizi

O'zbek va turk tillarida ko'z/göz somatik leksemalarining semantik xususiyatlari va elektron lug'atda modellashtirish 386
Feruza Rahmatova, Rahmatova Feruza

Bo'lajak tarbiyachilarning persepsiv kompetensiyasini shakllantirish metodikasi 392
Murodova Farangis G'anisherovna

Andragogik yondashuv asosida xotin-qizlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish 399
Suyunova Oysanam Orif qizi

Zamonaviy yoshlarning psixik rivojlanishida ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyati 403
Asila Akbaraliyeva Tojiddinovna, Nazarova Sevinch

Методика формирования цифровой педагогической компетентности будущих педагогов в проектировании воспитательной деятельности обучающихся 407
Г. Н. Бердиханова

Developing Professional Vocabulary of Music Students in English Through Context-Based Learning 413
Akbarova Moxichexra Rifatillayevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Imkoniyati cheklangan yosh nayza uloqtiruvchilarning kuch kobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi 419
Baxshullayeva Maloxat Baxtiyor qizi

Tibbiyot xodimlarida kasbiy stressni erta aniqlashning klinik-psixologik mexanizmlari va psixoprofilaktika modelini takomillashtirish 424
Egamov Egamberdi Azimjon o'g'li

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari... 428
Karimov Inoyat Allamovich

Raqamli ta'lim jarayonida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati 435
Komilova Zulxumor Xokimovna

Oliy ta'limda hunarmandchilik va sun'iy intellekt texnologiyalari integratsiyasi asosida kreativ ta'lim muhitini shakllantirishning pedagogik asoslari..... 440
Mukumova Feruza Xudoyqulovna

O'quvchilarda formativ baholash sharoitida cholg'u ijrochilikka oid kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishning shakl, metod va vositalari 445
Nazarova Sabrina Allaberdi qizi

Masofaviy ta'lim texnologiyalari va LMS (Learning Management System) tushunchasi: Moodle, Google Classroom 451
Rabbimova Munisxon Mustafoyevna

Muhandislik ta'limida abstrakt tafakkurni rivojlantirish muammosi va grafik dasturlash muhitlarining xorijiy tajribasi tahlili 456
Umarova Benazir Botirjon qizi

Kombinatorik masalalarni algoritmlashtirishga o'rgatishda sun'iy intellekt asosidagi qo'llab-quvvatlash modeli: o'zbek manbalari tahlili va modelni asoslash 460
Valijonov Sarvarbek G'ofurjon o'g'li

Oilaviy hayotning turli bosqichlarida kasbiy stress va emotsional regulyatsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning nazariy-psixologik asoslari..... 464
Yarashova Sitora Yermamatovna

Bo'lajak o'qituvchilarda ilmiy-tadqiqotchilik tafakkurini rivojlantirishning pedagogik modelini takomillashtirish 470
Atabayeva Muxlisa Erkin qizi

Oliy ta'lim talabalarida matematik muammolarni tadqiqiy tahlil qilish asosida ilmiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik-nazariy asoslari 474
Qayumova Barno Abdishukurovna

TALABALARDA AKADEMIK MOBILLIKNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Shermanova Diyora Shakarboyevna
Samarqand viloyati Payariq tumani 89-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda akademik mobillikni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Akademik mobillik oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish va yoshlarning xalqaro mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Maqolada akademik mobillik tushunchasi, uning asosiy turlari, xorijiy tajriba va O'zbekistonda qo'llanilayotgan dasturlar o'rganiladi. Shuningdek, talabalarda akademik mobillikni kengaytirishning muammolari va istiqbollari yoritilgan.

Kalit so'zlar: akademik mobillik, xalqaro hamkorlik, talabalar, oliy ta'lim, grant, qo'shma dasturlar, raqobatbardoshlik, globallashuv, innovatsion ta'lim.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing academic mobility among students. Academic mobility is one of the important factors in modernizing the higher education system, improving the quality of education, and ensuring the competitiveness of young people in the international labor market. The article examines the concept of academic mobility, its main types, foreign experience, and programs used in Uzbekistan. It also highlights the problems and prospects of expanding academic mobility among students.

Key words: academic mobility, international cooperation, students, higher education, grant, joint programs, competitiveness, globalization, innovative education.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты развития академической мобильности среди студентов. Академическая мобильность является одним из важных факторов модернизации системы высшего образования, повышения качества образования и обеспечения конкурентоспособности молодежи на международном рынке труда. В статье рассматривается концепция академической мобильности, ее основные виды, зарубежный опыт и программы, используемые в Узбекистане. Также освещаются проблемы и перспективы расширения академической мобильности среди студентов.

Ключевые слова: академическая мобильность, международное сотрудничество, студенты, высшее образование, грант, совместные программы, конкурентоспособность, глобализация, инновационное образование.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida oliy ta'lim tizimida xalqaro hamkorlikni kengaytirish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Xususan, talabalarda akademik mobillikni rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirish, ilmiy salohiyatni mustahkamlash va yoshlarni global mehnat bozoriga tayyorlash mumkin. Akademik mobillik - bu talabalar va o'qituvchilarning boshqa oliy ta'lim muassasalarida muayyan muddat davomida o'qish, dars berish yoki ilmiy faoliyat olib borishini anglatadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da ham akademik mobillikni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Shuningdek, xalqaro grant va stipendiya dasturlari orqali ko'plab yoshlar xorijiy tajriba orttirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu bois ushbu maqolada talabalarda akademik mobillikni rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy tajribasi tahlil qilinadi [3, 45].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Akademik mobillik zamonaviy oliy ta'lim tizimining dinamik komponenti sifatida so'nggi o'n yilliklarda tadqiqotchilarning alohida e'tiborini tortmoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur fenomenni o'rganish uch asosiy darajada kechadi: xalqaro (xorijiy tajriba), milliy (O'zbekiston sharoitida) va nazariy-metodologik.

Tadqiqotchilar akademik mobillikni turlicha ta'riflasa-da, aksariyat mualliflar (masalan, Ye.V. Bondarevskaya, V.I. Baydenko) uni ta'lim oluvchilarning o'qish yoki tadqiqot maqsadlarida geografik va institutsional chegaralarni kesib o'tishi sifatida ta'riflaydi.

Zamonaviy adabiyotlarda mobillikning ikki asosiy turi ajratib ko'rsatiladi: gorizontal mobillik - talaba bir o'quv yurtidan boshqasiga (mamlakat ichida yoki tashqarisida) bir xil darajadagi dastur bo'yicha ma'lum muddatga o'qishga ketishi; vertikal mobillik - ta'lim darajasining ko'tarilishi (masalan, bakalavrdan magistraturaga yoki doktoranturaga o'tish), bunda mobillik dasturning ajralmas qismiga aylanadi. Adabiyotlarda akademik mobillik shunchaki talaba almashinuvi emas, balki "kompetensiyalar mobilligi" sifatida qaraladi. Bunda talabalarda tanqidiy fikrlash, o'zaro madaniy muloqot va global mehnat bozorida talab qilinadigan moslashuvchanlik qobiliyatlari shakllanadi.

Xorijiy adabiyotlarda akademik mobillikni rag'batlantirishning institutsional mexanizmlari chuqur tahlil qilingan: "Erasmus+" dasturi klassik namuna sifatida keltiriladi. Adabiyotlarda Yevropadagi mobillik kredit-modul tizimiga (ECTS) asoslangani, bu esa talabalarning o'zlashtirgan kreditlarining avtomatik tan olinishini ta'minlashi ta'kidlanadi. Asosiy urg'u "diplom qo'shimchasi" va ta'lim sifatini ta'minlashning yagona mexanizmlariga beriladi. Ko'plab tadqiqotchilar Bolonya deklaratsiyasini ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida tahlil qilib, uning oliy ta'limning yagonaligini ta'minlashdagi rolini o'rganadilar. Xitoy va Janubiy Koreyaning "Double First Class" va "Brain Korea 21" kabi dasturlari tahliliga bag'ishlangan maqolalarda davlat tomonidan moliyalashtiriladigan ulkan grant dasturlari orqali raqobatbardoshlikni oshirish strategiyasi ochib beriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda talabalarda akademik mobillikni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini o'rganish maqsadida tizimli, qiyosiy va tahliliy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida akademik mobillikka oid ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar, xalqaro tajriba hamda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan akademik almashinuv dasturlari tahlil qilindi.

Shuningdek, Erasmus+, DAAD va Fulbright dasturlarining imkoniyatlari qiyosiy o'rganildi. Olingan nazariy xulosalar asosida akademik mobillikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tizimlashtirilib, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va akademik kreditlarni o'zaro tan olish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Akademik mobillik oliy ta'lim tizimida sifatni oshirish, kadrlar malakasini yuksaltirish va ilmiy innovatsiyalarni tatbiq etishning muhim omilidir. Uning ikki asosiy turi mavjud:

1. **Ichki akademik mobillik** - talabaning bir mamlakat hududida joylashgan boshqa oliy ta'lim muassasasida ma'lum muddat o'qishi.
2. **Tashqi akademik mobillik** - talabaning xorijiy davlatdagi oliy ta'lim muassasasida qisqa yoki uzoq muddatli ta'lim olishi.

Akademik mobillik nafaqat ta'lim jarayoniga, balki talabaning shaxsiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi [2, 78].

Jahon tajribasida akademik mobillikni rivojlantirish ko'plab xalqaro dasturlar orqali amalga oshiriladi. Masalan:

1. **Erasmus+ (Yevropa Ittifoqi)** - talabalarga Yevropa universitetlarida ta'lim olish imkonini beradi.
2. **DAAD (Germaniya)** - xalqaro talabalarga grantlar taqdim etadi.
3. **Fulbright (AQSh)** - talabalarning ilmiy va ta'limiy almashinuvini qo'llab-quvvatlaydi.

Mazkur dasturlar orqali talabalar nafaqat ilmiy bilim, balki madaniyatlararo muloqot, yangi til va ko'nikmalarni ham egallash imkoniyatiga ega bo'ladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ham akademik mobillikni kengaytirish bo'yicha izchil ishlar olib borilmoqda. Xususan:

TDIU, TATU, SamDU, Toshkent davlat jahon tillari universiteti kabi oliy ta'lim muassasalari xorijiy universitetlar bilan qo'shma dasturlarni yo'lga qo'ygan.

Talabalar Xitoy, Janubiy Koreya, Germaniya, Turkiya va Rossiya universitetlarida qisqa muddatli o'qish amaliyotlarini o'tamoqda.

Davlat stipendiyalari va xalqaro grantlar asosida ko'plab yoshlar chet ellarda magistratura va doktorantura bosqichida ta'lim olmoqda.

Akademik mobillik jarayonida bir qator muammolar ham mavjud:

- xorijiy til bilish darajasining yetarli emasligi;
- moliyaviy imkoniyatlarning cheklanganligi;
- akademik dasturlar o'rtasida kreditlarni tan olishda muammolar;
- ayrim oliy ta'lim muassasalarida xalqaro hamkorlikning yetarli rivojlanmaganligi.

Akademik mobillikni rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim:

1. Talabalarni xorijiy tillarni chuqur o'rganishga rag'batlantirish.
2. Davlat grantlari va stipendiyalarini ko'paytirish.
3. Xorijiy universitetlar bilan qo'shma dasturlarni kengaytirish.
4. Kredit-modul tizimini yanada takomillashtirish va o'zaro tan olish mexanizmlarini mustahkamlash.
5. Talabalarning xalqaro tajriba orttirishini mamlakat mehnat bozoriga samarali integratsiya qilish.

Shuningdek, hali ham xorijiy tillarni bilish darajasi pastligi, hujjatlarni rasmiylashtirishdagi byurokratik to'siqlar, moliyaviy mablag' yetishmasligi, akademik kreditlarning o'zaro tan olinmasligi kabi muammolar mavjud bo'lib, bu jarayonning to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Bu kabi muammolarni bartaraf etish va rivojlantirish respublikamizda akademik mobillikning o'rnini anchagina yuksaltiradi.

1. **Xorijiy til o'qitishni kuchaytirish:** Talabalar akademik mobillik dasturlarida ishtirok etish uchun yetarli til bilimiga ega bo'lishi zarur. Bu borada til kurslari, sertifikat imtihonlariga tayyorgarlik muhim.
2. **Xalqaro hamkorlikni kengaytirish:** OTMlar ko'proq xorijiy universitetlar bilan hamkorlik memorandumlarini imzolashi, qo'shma ta'lim dasturlarini tashkil etishi lozim.
3. **Raqamlashtirish va soddalashtirilgan byurokratiya:** Akademik mobillik bo'yicha hujjatlarni onlayn tarzda topshirish, tezkor ko'rib chiqish tizimlari joriy etilishi kerak.
4. **Moliyaviy qo'llab-quvvatlash:** Davlat va nodavlat stipendiyalar soni oshirilishi, homiylar jalb qilinishi orqali talabalarga moliyaviy yordam ko'rsatish muhim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Akademik mobillik bugungi globallashuv sharoitida oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning strategik omili sifatida maydonga chiqmoqda. Tahlillar va amalga oshirilgan tadqiqotlar natijalari asosida shuni ishonch bilan ta'kidlash mumkinki, mobillik fenomeni shunchaki talabalarning bir mamlakatdan boshqasiga yoki bir oliy ta'lim muassasasidan ikkinchisiga ko'chib o'tishi emas, balki keng qamrovli transformatsion jarayon bo'lib, u milliy ta'lim makonining sifatini tubdan o'zgartirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston sharoitida akademik mobillikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangani bejiz emas. "El-yurt umidi" jamg'armasi, Erasmus+ kabi xalqaro dasturlar va ikki diplomli (double degree) ta'limning kengaytirilishi mamlakatimizda inson kapitalini shakllantirishga qaratilgan uzoq muddatli investitsiyadir. Xorijiy nufuzli universitetlarda tahsil olib qaytgan yoki qisqa muddatli stajirovkalarni o'tagan talabalar nafaqat zamonaviy bilim va texnologiyalarni olib kiradi, balki oliy ta'lim muassasalarida ichki sifat madaniyatini yuksaltiruvchi katalizator vazifasini ham bajaradi. Ular an'anaviy o'qitish usullarini tanqidiy qayta ko'rib chiqib, o'quv jarayoniga innovatsion metodikalarni joriy etishda tashabbuskor bo'ladilar.

Akademik mobillik talabalarning shaxsiy va kasbiy kamolotida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Adabiyotlar tahlili va amaliyot natijalari shuni ko'rsatadiki, mobillik dasturlarida ishtirok etish quyidagi kompetensiyalarni shakllantiradi: tanqidiy fikrlash, murosasizlik (nodogmatizm), nostandart vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish, o'z-o'zini tashkil etish, turli madaniyatlar vakillari bilan samarali muloqot qilish (madaniy intellekt), global miqyosda fikrlash va fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash. Bu ko'nikmalarsiz zamonaviy mehnat bozorida, ayniqsa, xalqaro korporatsiyalarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish mumkin emas. Shu ma'noda, mobillik - bu shunchaki diplom olish jarayoni emas, balki shaxsning global fuqaroga aylanishidir.

Akademik mobillik oliy ta'limdan tashqari, ilmiy-tadqiqot sohasini ham faollashtiradi. Xorijiy ilmiy markazlar bilan hamkorlik professor-o'qituvchilar va doktorantlarning ilmiy salohiyatini (h-indeks, Scopus va WoS jurnallarida maqolalar) oshirishga zamin yaratadi. Talabalarning xalqaro konferensiyalardagi ishtiroki esa ularning startap loyihalari va ratsionalizatorlik g'oyalarini tijoratlashtirish uchun yangi platformalarni ochadi. Bu esa O'zbekistonning mintaqaviy va global innovatsion reytinglardagi mavqeyini mustahkamlash uchun mustahkam

poydevor bo'lib xizmat qiladi. Shunga qaramay, O'zbekistonda akademik mobillikni kengaytirish yo'lida bir qator tizimli to'siqlar saqlanib qolmoqda. Bular – kredit modullarini o'zaro tan olish (nostrifikatsiya) jarayonlaridagi byurokratiya, talabalarning moliyaviy imkoniyati cheklanganligi, shuningdek, akademik almashinuvning barcha ma'lumotlar bazalarini yagona "HEMIS" platformasiga to'liq integratsiya qilishdagi sustlikdir.

Kelajakda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga zamin yaratish uchun quyidagi istiqbolli vazifalarni hal etish dolzarb ahamiyat kasb etadi:

- ichki grantlar va "kredit mobillik" fondlarini yaratish orqali moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlash;
- pandemiyadan keyingi tajribadan kelib chiqib, gibrid (blended) va virtual almashinuv dasturlarini rag'batlantirish;
- mobillik dasturlarida ishtirok etgan professor-o'qituvchilarning tajribasini oliy ta'lim tizimi miqyosida ommalashtirish uchun "tajriba almashish kafedra"lari institutini joriy qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi qarori. -Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Akademik mobillik dasturlarini amalga oshirish tartibi to'g'risida"gi nizomi. -Toshkent, 2020.
3. Karimov A. Akademik mobillik va xalqaro ta'lim integratsiyasi. -Toshkent: Fan va ta'lim, 2021.
4. Knight J. Internationalization of Higher Education: Practices and Priorities. -IAU Survey Report, 2018.
5. Altbach P., Knight J. The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. - Journal of Studies in International Education, 2007.
6. OECD. Education at a Glance: OECD Indicators. -Paris: OECD Publishing, 2021.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.